

Verlagen

Verslag excursie naar België, 23 mei 2009

Jan Smit, Jelle Devalez, Kobe Janssen, Anne Jan Loonstra, Peter Megens & Ivo Raemakers

Inleiding

Aan deze excursie namen in totaal 13 aculeaten-liefhebbers deel, waarvan 5 Belgen en 8 Nederlanders en waaronder twee dames. Gelukkig hadden we, in tegenstelling tot vorig jaar, prachtig weer, met een lekkere temperatuur. Dat belooft veel goeds bij de start. Jammer genoeg was een oude afgraving, die op de nominatie stond om bezocht te worden, opnieuw vergraven, zodat een bezoek aan dit gebied moest komen te vervallen.

In dit verslag wordt per gebied een korte beschrijving van de terreinen gegeven, plus de ervaringen van de excursiedeelnemers in de betreffende gebieden. Achteraan staat een soortenlijst van de excursie, met per terrein de soorten aangegeven.

Veldwezelt

Als eerste hebben we een heel klein terreintje bezocht naast het Albertkanaal, vlak bij Veldwezelt (Ac. 172-318), vlak over de grens met Nederland. Dit bestond uit een ruderaal stukje berm met afwisselend zandige en lemige bodem, gelegen aan de bovenkant van het kanaal, langs een asfaltweggetje dat evenwijdig aan het kanaal loopt. Hier bloeiden veel soorten planten. Dit was, ondanks de geringe grootte van het gebied, een fantastisch bijenlandje, zoals wel blijkt uit de bijzondere soortenlijst. Er werd driftig verzameld, maar ook veel ter plekke gedetermineerd. Enkele

Figuur 1. *Nomada sexfasciata*, man in Veldwezelt. Foto Tim Faasen.

opvallend soorten van deze plek zijn : *Andrena lathyri*, *Eucera longicornis*, *Eucera nigrescens*, *Hylaeus paulus* en *Nomada sexfasciata*.

Gellik

Daarna zijn we naar Gellik gereden, waar we kilometers lange, heel brede bermen en taluds langs het diep ingegraven Albertkanaal hebben onderzocht (Ac. 176-320/321) (zie foto pag. 4). Hier bloeiden eveneens veel soorten planten. Eigenlijk viel het aantal bijen en wespen hier in verhouding tot de overvloed aan bloeiende planten wat tegen, iets waarvoor niemand van ons een verklaring kon geven. De ervaringen van de Belgische collega's in voorgaande jaren in dit terrein waren ook heel anders, met veel meer aculeaten. Het was eigenlijk de bedoeling hier de rest van de dag door te brengen, maar gezien de relatief geringe hoeveelheid vangsten werd besloten een derde gebied te bezoeken. We hebben er toch flink wat tijd rondgezworven, waardoor er nog een behoorlijke soortenlijst ontstaan is. De leuke soorten van dit terrein zijn: *Ceratina cyanea*, *Nomada stigma* en *Eucera longicornis*.

Na dit terrein haakte een drietal deelnemers af, onder andere om de gevangen bijen levend thuis te krijgen om ze te fotograferen (zie foto's bij dit verslag).

Figuur 2. *Eucera nigrescens*, vrouw, te Veldwezelt. Foto Tim Faasen.

Maasmechelen

Het derde gebied lag een stuk noordelijker, bij Maasmechelen. Hier zijn we door een natuurgebied

met de naam Natuurpunt gelopen, naar bloeiende dijken langs de Maas. Het geheel staat onder de naam Maaswinkel bekend (Ac. 177/178-330).

Het natuurgebied zelf bevatte ruderaal stukjes met bloeiende planten. Het belangrijkste element in het terrein vormden de poelen voor de boomkijkers. Dit gebied leverde een aantal soorten op, ofschoon de meeste deelnemers vrij snel door liepen naar de bloemenweelde langs de Maas. Het achterste deel van het natuurgebied werd gevormd door extensief begraasd grasland met fruitbomen erin. Hier zijn langs enkele lage dijkes onder andere de nesten gevonden van langhoornbijen (*Eucera longicornis*), met de bijbehorende broedparasiet (*Nomada sexfasciata*). Langs de Maas deed de bloemenweelde opnieuw een groter aantal soorten aculeaten verwachten, dan we er in werkelijkheid hebben aangetroffen. Toch is er ook hier het een en ander verzameld, met als leuke waarneming *Andrena hattorfiana*.

Conclusie

We hebben een heerlijke dag gehad, met prachtig weer en rijk bloeiende gebieden. En ondanks de iets minder overdadige vangsten dan gedacht, zijn er toch fraaie soortenlijsten uit gekomen. In totaal 66 soorten bijen en 17 soorten wespen.

En het contact met onze Belgische collega's is weer wat verstevigd. We hopen in de toekomst nog vaker activiteiten samen te kunnen organiseren.

Summary

There was a joint excursion with Belgian colleagues on their own turf on 23 May 2009. 13 hymenopterologists participated. We visited three areas which are described in short. The most interesting species we found are named. There is also a complete list, consisting of 17 wasp and 66 bee species.

Soortenlijst

Familie Soort	Veldwezelt, Albertkanaal	Gellik, Albertkanaal	Maasmechelen, Maaswinkel
Chrysididae - goudwespen			
Hedychrum gerstaeckeri		v	
Pompilidae - spinnendoders			
Anoplius infuscatus		v	
Anoplius viaticus		v	
Caliadurgus fasciatellus			v
Vespididae - plooiwlegelwespen			
Ancistrocerus gazella	v		
Ancistrocerus oiventris		m	
Odynerus melanocephalus		v	
Polistes dominulus		v	
Symmorphus gracilis		v	
Vespa germanica		k	

Crabronidae - graafwespen			
Ectemnius lapidarius			m
Lindenus albilabris	m		
Mimumesa atratina		m	m
Oxybelus uniglumis		m	
Passaloecus singularis			m
Pemphredon lethifer		v	
Trypoxylon attenuatum			m
Apidae s.l. - bijen			
Andrena angustior		v	
Andrena chrysoseles	v		v
Andrena flavipes	v	v	v
Andrena florea	m		
Andrena gravida			v
Andrena hattorfiana			v, m
Andrena labialis	m	v, m	v
Andrena lathyri	v, m	v	
Andrena ovatula	v, m	v, m	
Andrena proxima			v, m
Andrena subopaca		v	
Andrena wilkella		v, m	v
Anthophora retusa		v	
Bombus campestris	v		
Bombus hortorum	w	w	w
Bombus hypnorum		w	
Bombus lapidarius	w	w	
Bombus pascuorum	w	w	w
Bombus pratorum	w	w	w
Bombus terrestris	w	w	w
Ceratina cyanea	v	v	
Chelostoma florissomne		v	v, m
Chelostoma rapunculi		m	
Eucera longicornis	m	v, m	v, m
Eucera nigrescens	v, m		
Halictus maculatus			v
Halictus tumulorum		v	
Hylaeus paulus	m		
Lasioglossum albipes		v	v
Lasioglossum leucozonium		v	
Lasioglossum pauxillum		v	v
Lasioglossum punctatissimum	v	v	
Lasioglossum villosulum	v	v	
Lasioglossum xanthopus	v	v	
Megachile ericetorum	m		
Megachile versicolor		v	
Megachile willughbiella	m		m
Nomada bifasciata	v	v	
Nomada conjungens	v		v
Nomada distinguenda	v, m	v	
Nomada fabriciana	v	v	v
Nomada flavoguttata			v
Nomada fucata	v	v	v
Nomada fulvicornis	v		
Nomada goodeniana	v	v	v
Nomada marshamella		v	
Nomada panzeri			v
Nomada ruficornis		v	
Nomada sexfasciata	v, m		v, m
Nomada sheppardana		v	
Nomada stigma		v	

Nomada zonata		v	
Osmia caerulescens		v	v
Osmia niveata		v	
Osmia rufa	v	v	v, m
Sphecodes albilabris	v	v	
Sphecodes crassus		v	
Sphecodes ephippius	v	v	v
Sphecodes geoffrellus			v
Sphecodes gibbus		v	
Sphecodes miniatus-groep			v
Sphecodes monilicornis	v	v	v
Sphecodes pellucidus		v	
Sphecodes puncticeps		v	
Sphecodes reticulatus	v	v	
Sphecodes rubicundus		v	

Verslag excursie Schoorlse Duinen 15 augustus 2009

Aart van den Berg, Kees Goudsmit, Peter Megens, Hans Nieuwenhuijsen & Erik van der Spek

Inleiding

Bovenstaande auteurs, samen met Bêr Jeucken, namen op 15 augustus 2009 deel aan de zomerexcursie van de sectie Hymenoptera van de NEV, in het noordelijke gedeelte van de Schoorlse Duinen. In dit Natura 2000 gebied bezochten zij een aantal terreinen. De meeste daarvan liggen in de grijze duinen en één gebiedje bevindt zich in gemengd bos.

Hoewel de weersvoorspelling voor die dag prima was hing er op de dag zelf een grijs wolkendek over het gebied. Pas op het einde van de excursie verscheen de zon. Dit werd gevierd met een pilsje op het terras.

Zoals de resultaten laten zien mogen we toch terug kijken op een geslaagde excursie.

Hans Nieuwenhuijsen heeft daarna nog twee keer het gebied bezocht (20-8 en 11-9).

Naast de vraag welke soorten in welke deelgebiedjes voorkomen was er de vraag of de heidezandbij *Andrena fuscipes* en zijn broedparasiet *Nomada rufipes* echt ontbreken in dit heidegebied, waarin andere heideminnaars wel voorkomen. Met een aantal mensen in het terrein moeten deze soorten, als ze er zijn, toch gevonden worden.

Resultaten

Alle resultaten staan in tabel 1, op de volgende pagina. Tijdens de excursie en op de twee latere bezoeken van Hans werden in totaal 41 soorten angeldragers vastgesteld.

Erik van der Spek bezocht nog op 15 augustus twee plekken bij Hargen. Dat leverde als extra soort nog *Anthidium manicatum* op (105.7-526.6, vochtige ruigte).

Conclusies

Voor de zoveelste keer werd het ontbreken van *A. fuscipes* en zijn broedparasiet *N. rufipes* in de Schoorlse Duinen vastgesteld. *A. fuscipes* is ooit in de Zuid-Hollandse duinen gevonden en hij vliegt nog op een beschut heitje in de Amsterdamse Waterleiding Duinen. Waarschijnlijk is de windwerking (En daardoor een wat lagere temperatuur?) een beperkende factor voor de vestiging van deze soort in de kalkarme Noord-Hollandse duinen en op de Waddeneilanden. Trouwens, die andere heidespecialist, de heizijdebij *Colletes succinctus*, en zijn parasiet *Epeolus cruciger*, is het wel gelukt zich in deze gebieden met grote heidevelden te vestigen.

Het zal niet verbazen dat de soorten die van de afwisseling van heide en open zand houden in de gebiedjes 1, 2, 4 en 5 aanwezig zijn. Van deze gebieden dient de Zandkuil met zijn 24 soorten en een zeldzame zweefvlieg soort even apart vermeld te worden. Het is een terrein met veel gradienten; van nat naar droog en van open zand met verspreide struiken naar bosranden. Bovendien wordt er in de zomer veel gerecreërd, dus de boden wordt flink betreden. Alles wijst erop dat gradienten en betreding voor veel biodiversiteit zorgen, zeker op aculeatengebied. Een afwijkend gebiedje is nummer 3, met zijn zwarte dennen, dood en levend, zijn struiken en open plekken. Hier komt de graafwesp *Crossocerus nigrinus* voor, die nog niet eerder in Schoorl werd aangetroffen.

Nog een opmerking over de rimpelkruinbloedbij *Sphecodes reticulatus*, die vooral in de Zandkuil werd gevonden. In de zomer worden de vrouwtjes geïnsemineerd, deze vrouwtjes overwinteren en gaan in juni en juli op zoek naar hun gastheer. Dat kan dus niet *Andrena barbilabris* zijn want die vliegt, ook hier in Schoorl, van maart tot en met mei. Veel waarschijnlijker is de gastheer de zilveren zandbij (*Andrena argentata*). Echter: de bloedbij is in Schoorl nog niet in de buurt van de nestaggregaties waargenomen. Dus daar gaan we eens op letten.

Anne Jan Loonstra (2006) zag half september deze bloedbij bij *Lasioglossum leucozonium*. Hij vermeldt dat de *leucozonium*-vrouwtjes geen stuifmeel bij zich hebben. Dat kan kloppen want het betreft hier geïnsemineerde vrouwtjes, die gaan overwinteren en pas het volgende jaar in mei t/m juni gaan foerageren, en nieuwe nesten maken. Zijn waarneming bevestigt niet zozeer de broedparasitaire relatie - die pas het volgende jaar is vast te stellen - maar het bijzondere feit dat broedparasiet en gastheer in het zelfde nest overwinteren.